

Er sliten av uvissheten, alle begrensningene

Tredje delrapport i et prosjekt om
KVINNER OG JENTER
MENNESKERETTIGHETER OG
MENTAL, MEDISINSK OG FYSISK HELSE

Strukturerte intervju med 13 kvinner og jenter
fra 8 forskjellige land i Europa, Asia og Afrika

Lagt fram på Torg for Likeverd 17.06.10

Poeng:

Med vårt eget velferdssystem som referanse. Vi vil våge påstanden: Samfunn som ikke har slike velferdssystem, har ikke slike velferdssystem. Kvinnene har kommet til Rådgivningsgruppa og Snøballkvinnene for hjelp i sin søken etter beskyttelse. Vi vil allerede nå hevde at uten at det forefinnes et fungerende velferdssystem, kan den utstøtte kvinnen ikke påregne beskyttelse i hjemlandet. Det er ikke politi og lov og rettsorganer som er poenget. Det er det konkrete velferdssystemet og tilgjengeligheten til dette.

Vi vil igjen presisere mangel på menneskerettigheter som krenkelse av menneskerettigheter. Vi vil peke på et viktig kriterium for kvaliteten til den menneskerettslige og demokratiske stat, nemlig kvaliteten til velferdssystemet, utviklingen av dette og tilgjengeligheten av dette. Likeverd konkretisert som velferd etter behov. Eller, for å se mot den enden av skalaen hvor disse kvinnene i sine hjemland vil befinne seg i; mangelen på slikt velferdssystem er en hovedgrunn til at staten for dem erfares som barbarisk og ikke menneskerettslig eller demokratisk.

Sitat fra sidene 9 – 10

INNHold

S 3	<i>ER SLITEN AV ALL UVISSHETEN, ALLE BEGRENSTNINGENE</i>
S 3	SNØBALLKVINNER
S 4	4 CASE STUDIES
S 4	Fra vårt saksnr 109/09
S 5	Fra vårt saksnr 111/09
S 7	Fra vårt saksnr 177/05
S 8	Fra vårt saksnr 186/08
S 9	Kommentar
S 9	VI TROR VI ER I FERD MED Å IDENTIFISERE ET NØKKELPOENG
S 9	Poeng
S 10	SIDEPOENG – HVA MED BARNNA
S 11	Kommentar
S 11	SIDEPOENGETS SIDEPOENG
S 12	Kommentar
S 12	Oppsummert
S 13	ERFARING OG MØNSTER
S 14	KRAVET TIL RENHET
S 16	<i>MED SMERTE SKAL DU FØDE DINE BARN</i>
S 16	DELSKJEMA F ÅRSAKER FRA HJEMLANDET
S 19	DELSKJEMA G FLUKTEN – KRISE ELLER LETTELSE
S 19	DELSKJEMA H BAKGRUNNEN FRA MOTTAK
S 20	DELSKJEMA E PSYKISK HELSE
S 21	SYMPTOMTRYKKET
S 22	UTVIKLING OVER TID
S 23	DELSKJEMA I ÅRSAKSVURDERING
S 25	KOMBINASJON AV ÅRSAKER
S 26	<i>Er sliten av uvissheten, alle begrensningene</i>

VEDLEGG – INTERVJUSKJEMA – UTFYLT MED 13 INTERVJUER

S 1	A PERSONLIGE OPPLYSNINGER
S 4	B OPPVEKST I FAMILIENS SKJØD
S 8	C ELEMENTER AV TRADISJONELL KJØNNBASERT FORFØLGELSE
S 11	D MENSTRUASJON – GYNEKOLOGISKE PROBLEM – RITER OG TABUER – JOMFRUDOM – ABORT
S 14	E PSYKISK HELSE
S 17	F ÅRSAKER FRA HJEMLANDET
S 25	G FLUKTEN – KRISE ELLER LETTELSE
S 27	H BAKGRUNN FRA MOTTAK
S 29	I ÅRSAKSVURDERING

ER SLITEN AV ALL UVISSHETEN, ALLE BEGRENŚNINGENE

Dette er tredje rapporten i Rådgivningsgruppa og Snøballkvinnenes prosjekt: *Kvinner og Jenter, Menneskerettigheter og Mental, Medisinsk og Fysisk Helse*.

Tittelen kom rekende på tilsvarende fjøl som de andre titlene, som et slags sukk eller kommentar mot slutten av et intervju. Det interessante er, at når vi setter de tre titlene sammen, så tegner de en ny helhet:

- ***ALLTID REDD***
- ***I don't want to talk about it***
- ***Er sliten av all uvissheten, alle begrensningene***

Hvert av utsagnene er representativt nok til å stå som tittel på sin rapport. 38 kvinner intervjuet etter samme skjema. De tre utsagnene representative for helheten.

Med dette være markert at vi gjerne ser at rapportene leses sammen. Et eksempel på slik lesning er rapporten "*La oss tale om det barbariske*", som presenteres samtidig med denne. Vi mener å legge fram et omfattende råmateriale. Vi gjør det i ærbødighet for kvinnene som er intervjuet, og for andre i tilsvarende situasjon.

I denne studien er det 13 kvinner vi har intervjuet etter skjemaet, 2 fra Kamerun, 3 fra Nigeria, 1 fra Kongo, 1 fra Eritrea, 1 fra Irak, 1 fra Tsjetsjenia, 2 fra Etiopia, 1 fra Kosovo og 1 vi ikke har registrert saksnummer og tilhørighet til. Dertil refererer vi fra 2 kvinner vi ikke har intervjuet etter skjemaet, 1 fra Nigeria og 1 fra Somalia, og til 2 menn, begge fra Etiopia.

Vi ser betenkeligheten med å blande saker fra mange land, fordi nyanseforskjeller landene imellom går tapt. Men vi kan orientere om at hvert intervju er blir benyttet som dokumentasjon i vår utredning av den individuelle sak til Utlendingsnemnda. Så langt har imidlertid verken intervju eller utredning gjort inntrykk, verken for Utlendingsnemnda eller andre organer. Når vi har tatt opp dette med Sivilombudsmannen, har vi fått vite at så lenge Utlendingsnemnda følger sine prosedyrer, kan ikke Sivilombudsmannen legge seg opp i realitetene.

Vi ser betenkeligheten med å blande saker fra mange land, men vi mener det har vært verdt det. I ***ALLTID REDD*** intervjuet vi 13 jenter fra Etiopia og Eritrea og kunne koble dette med spesifikk landinformasjon. Dette var en god modell å arbeide etter. Men vi har ikke hatt kapasitet nok og materiale nok til å arbeide etter samme modell for de andre landene. Samtidig mener vi å ha vunnet interessant erfaring og forståelse ved blandingen:

- Det er mange kvaliteter av kjønnsforfølgelse som går igjen fra land til land.
- Kvinner som har tapt status og tilhørighet, er avhengige av et sosialapparat for å klatre tilbake.

SNØBALLKVINNER

I ***ALLTID REDD*** har vi beskrevet hvordan *Snøballkvinner* ble betegnelse på kjønnsforfulgte kvinner. Det var ut fra erkjennelsen at den kjønnsforfulgte og utstøtte kvinnen ikke har en snøballs sjanse til å etablere eller gjenetablere seg på verdig vis. Det kan være en idé å minnes at det en gang i fortiden var slik også her i Norge. Jf Christian Kroghs *Albertine*. Jf bl.a. hans

maleri ”Hos politilegen”. Det var en tid da befolkningen var mer lagdelt enn nå, mannen som familiens overhode, kvinnen som en del av mannen, og hvor den kvinnen som kom i uløkk, gjerne ble støtt ut av det gode selskap. Skam. Hun ble del av en underverden.

Vi har i Norge erfart perioder med klassekamp og kvinnekamp. Vi har erfart utviklingen av et omfattende sosialvesen som langt på vei har eliminert utstøtelsens problem. Vi snakker ikke lenger om klasser. Men betegnelsen *klassereise* er bevart. Det kan i vår sammenheng her være en interessant betegnelse. Observasjonen at det er lett å komme på skråplanet og skli utfor, mens det kan være forferdelig vanskelig å klatre enn si reise den andre veien.

I så måte kan de 2 kvinnene og de 2 mennene vi ikke intervjuet etter skjema, være interessante. Det ene er erfaringen at intervjukjemaet ikke passer for alle kvinner. Det andre er hvor vanskelig/umulig det er for den som er født utstøtt, å gjøre sin klassereise.

4 CASE STUDIES

Fra vårt saksnr 109/09

De fleste kvinnene vi har intervjuet i prosjektet så langt, har hatt en tilhørighet som de har mistet eller forlatt eller er fordrevet fra. Intervjukjemaet er beregnet å følge en utvikling med start i en tilhørighet. Denne søkeren er foreldreløs fra tidlig barndom. Allerede fra starten er hun uten tilhørighet og er i så måte interessant.

Det var naturlig for oss å tenke gatebarn, de synlige foreldreløse. Her møter vi en som har vokst opp som usynlig foreldreløs. Da vi leste hvordan nabokjerringa hadde tatt seg av ungen, var det naturlig for oss å tenke ansvarsbevissthet, kjærlighet, sosialt sinnelag og harmoni. Også i dette må vi revidere.

Samtalenotatet må leses med ettertanke. Men i så fall kan det fortelle mye.

- *Hun har aldri vært i kontakt med det offentlige. Aldri vært på et offentlig kontor. Sannsynligvis er hun ikke offentlig registrert, eller vil være umulig å finne igjen i offentlige registre. Det kan være en mulighet for at hun kan spores i kirkeboka i (kirkens navn) I praksis har hun startet sitt liv som utstøtt, det vi si, uten tilhørighet, uten rettigheter. Det dreier seg om en spesiell sosial gruppe.*
- *Forholdet til M.... Dette kan også være meget interessant. Det er ikke et familienettverk som har tatt ansvaret. Det er ei nabokjerring. (Betegnelsen lånt fra en tidligere norsk statsminister.) Det går en skala fra omsorg til utnyttelse. Det man kan få en mistanke om, er at det i mangel av et offentlig omsorgsapparat kan være et ikke ubetydelig marked av identitetsløse mennesker. At nabokjerringa tok vare på og tok i bruk den foreldreløse ungen som hittegods. Vi ser ikke bort fra at dette kan være en typisk karriere for små foreldreløse unger. Noen har hatt bruk for henne og plukket henne opp.*

- *Da nabokjerringa døde, var søkeren igjen ledig på markedet. En mann fant henne og plukket henne opp, som hittegoods – til anvendelse i en karriere som prostituert – sex-slave i Europa*

Forfølgelse er alvorlige krenkelser av menneskerettighetene. Denne søkeren har neppe vært i Nigerianske myndigheters søkelys. For dem har hun sannsynligvis vært en ikke-person. Hun har i praksis vært uten menneskerettigheter. Alvorlig eller akutt menneskerettighetsmangel er også alvorlige krenkelser av menneskerettighetene = forfølgelse.

Søkeren vil ikke bli mindre utstøtt om hun støtes ut av Norge. Hun vil ikke ha en snøballs sjanse til å etablere seg på verdig vis. Hun vil være uten muligheter til å ta vare på barnet sitt på verdig vis. Det betyr at hun og ungen har krav på beskyttelse.

Vi er klar over sannsynligheten for at det kan være mange som er i en tilsvarende situasjon som henne. Det betyr at hennes historie kan representere et mønster av grove, skammelige eller omfattende krenkelser av menneskerettighetene, jf. torturkonvensjonens artikkel 3.2. Det betyr en konvensjonsmessig definert risiko for forfølgelse. Det vil, jf. torturkonvensjonens artikkel 3.1, si en rett til beskyttelse.

Fra vårt saksnr 111/09

Vi har startet med det strukturerte intervjuet, men støter her igjen på det fenomenet at søkeren ikke umiddelbart passer inn i skjemaets mønster. Dette er av de tilfellene hvor vi er nødt til å tilpasse intervju til søkeren. Ikke omvendt. Da viser det seg imidlertid at søkeren er en kvinne med meget interessant bakgrunn.

Slik vi leser asylintervjuet, har man her ikke vært spesielt interessert i å etterpøke hva som er søkerens reelle bakgrunn og erfaringsverden, men heller etterprøve hennes troverdighet. Med begrensede ferdigheter i å gjøre rede for seg hører hun til en gruppe som stiller svakt i forhold til slik intervjuteknikk, med det som resultat at hun kan tilkjennes svekket troverdighet, samtidig som den historien som kommer på bordet, kan avvike mye fra det som har vært hennes virkelighet.

...

Søkeren er langt fra akademisk. Hun forteller at hun har gått på koranskole som barn. Dette har imidlertid vært svært kort.

- *Hun har ikke akademiske ferdigheter som å lese og skrive og regne.*
- *Hun har ikke tidligere vært på et offentlig kontor eller i kontakt med offentlig administrasjon.*
- *Hun har ikke tidligere vært i kontakt med politi*
- *Hun har ikke tidligere snakket med hvite mennesker.*

Hun stiller med handikap i forhold til et kritisk asylintervju.

...

Her nærmer vi oss et fenomen verdt å gjøre forvaltningen oppmerksom på. Analfabeten, kvinnen. I hennes liv, kultur og hverdag følger kunnskap, ferdigheter, hukommelse og kommunikasjon andre mønstre enn de vi er vant til å praktisere i norsk administrasjon.

Ett eksempel. Søkeren har ingen referanse i årstall. Men hun har en interessant hukommelse for alder. Når det gjelder ankomstregistreringens liste over familierelasjoner, vil vi tro at politiet har regnet om fra hennes aldershukommelse til vår tidsskala. Det betyr ikke at hun umiddelbart annammer vår tidsskala.

Ett interessant element. Yngste sønnen .. Søkeren er fast på at han var 10 år da hun ble intervjuet. (ikke 8). Han var 10 år da. Hun kan ikke umiddelbart si hvor gammel han er nå. Fordi de i de to siste årene ikke har levd sammen.

.....
I vårt intervju skjema spør vi bl.a. etter hva slags omgivelser hun har vokst opp i. Og da dukker det fram at hun har vokst opp Nord i Etiopia, ...

....
Vi noterer det som et interessant fenomen. En datter gir bort dattera si til mora. Vi vet ikke om det var et ønske fra mora eller en gest fra dattera. Da søkeren var 10 år gammel, tok mora henne med fra M.. til mormora et sted i Ogaden. Mora delte det nomadiske livet med dem noen måneder. Så etterlot hun søkeren hos mormora.

(Det virker som om søkeren var en gave spesifikt til mormora. Der morfaren dukker opp som person, er når hun skal giftes. Ekteskapet er en kontrakt eller transaksjon mellom menn. Det er bemerkelsesverdig, hun er i dette livet avhengig av å tilhøre noen. Den dagen hun mister sin tilhørighet, må hun forlate det nomadiske samfunnet, med sine barn. Hun drar tilbake til faren)

...
Det lyder som et barskt liv. Vi spør om omskjæring og får vite at det er vanlig blant nomadene, at det er mennesker med lang erfaring som gjennomfører operasjonen, og at menn omskjærer gutter og kvinner omskjærer jenter.

Eldste sønnen hennes var død. Den første mannen hennes døde. Morfaren døde. Et år etter døde mormora. Den andre mannen hadde skilt seg fra henne. Hun hadde ikke lenger tilhørighet. Det hun hadde å falle tilbake på, var familien i M .. Hun returnerte dit sammen med de 4 ungene, hennes egne 3 og det foreldreløse barnebarnet.

...
Faren hadde 2 koner. Søkerens mor var den første. Den andre giftet han seg med etter at søkeren ble sendt til mormora. Med den første kona hadde han 9 barn, med den andre 5.

Faren var blitt gammel. Hun var velkommen tilbake. Kanskje spesielt fordi han trengte hennes arbeidskraft. Hun får da plass i den høyere enheten som familiestrukturen er. Hun regner som en selvfølge at søstera tar ansvaret for ungene når hun nå selv er borte.

Oppholdet i M ... ble kortvarig, før kampene mellom regjeringsstyrker og det islamiske nådde M

Fra vårt saksnr 177/05

.. Søkeren er imidlertid en meget interessant mann i forhold. Fordi på grunn av hans ankomst til verden som uekte barn, ble mora, og med henne han, utstøtt fra det gode samfunn. Det bringer til vår bevissthet at tap av status går i arv. Guttens karriere er i så måte en interessant case study, en Sisyfos på jakt etter status og aksept:

- Mora ser ut til å ha vært et drivende menneske. Hun klarte å holde ham i skole og prente inn i ham at skole var en vei til aksept og status.
- Mora døde, og han hørte til på gata. Vi kan bare tenke med gru på hva karrieren hadde blitt herfra hvis han hadde vært jente.
- Positive krefter virker. Byens myndighet presset morfar og mormor til å la ham få sove der. Mat og skolegang fikk han organisere selv.
- Så var det den gode fe som hjalp ham inn på det statlige kraftlagets skole. Fra ... - ... (14 år) var han i kraftlaget, men fikk ikke ervervet status. Arbeidet kunne til dels ha karakter av livegenskap og slavearbeid. I en periode var han i AAPO for kanskje å finne tilknytning der. Det falt ikke bare heldig ut, spesielt ikke når virksomheten var i Tigray. De siste 5 årene arbeidet han på utsatte poster i krigssone.
- Han hadde ikke familie å referere til. Han hørte til gal etnisitet. I denne sammenheng hjalp ikke utdanning og tekniske ferdigheter. Han ble plassert på utsatte poster.
- Da anledningen bød seg, hoppet han av og kom til Norge.
- Hvor i praksis statusen er like lav
- Og hvor han i prinsippet står like meget utenfor samfunnet. Nytt forsøk på å klatre opp til samfunnet, første trinn, med lov til å arbeide litt, tjene litt penger, osv. Dessverre.

....
Søkeren selv - forsøker å spille muslim blant muslimer, ortodoks blant ortodokse. Under nåværende regjering er det, i motsetning til under Derg, programfestet at man skal ha undervisning på sine egne språk, i N... vil det være umulig å få noen offentlig ansettelse uten å snakke oromo. Søkerens etniske problemer har vært mer komplekse enn vi har vært oppmerksom på og er medvirkende til den lave statusen. Jf at hans opphold i AAPO ikke var langvarig, men problematisk. På grunn av sine erfaringer hater han religion. I Norge har han ikke kontakt med landsmenn. Fordi de grupperer seg i forhold til etnisitet og religion. Og han passer ikke inn noen steder. På samme måte som regjeringens politikk i hjemlandet har et tilsvarende anstrøk av apartheid over seg. Søkeren hører ikke hjemme i noen gruppering.

Til dette hører arbeidslivets grupperinger og fellesskap og krigens grupperinger og fellesskap. Det statlige kraftverket viste seg altså ikke å være det demokratiske, inkluderende arbeidslivet, hvor man ble anerkjent etter kvalifikasjoner. 'tvert i mot, den bedriftskulturen som beskrives, ser ut til å ha gjenspeilet storsamfunnets tribalisme. Han selv som livegen i systemet. Det har overhode ikke vært hans krig. Det har ikke vært en krig han kan identifisere seg med. Likevel over 5 år tvunget til farlig arbeid i utsatt posisjon. Statusen er meget lav. Samtidig gjør han nytte for seg. Det kan kvalifiserer for betegnelser i samsvar med Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, artikkel 8, som omhandler slaveri og trell.

Fra vårt saksnr 186/08

Vi har å gjøre med en av de små menn i samfunnet. Han mistet moren sin da han var 8 måneder. Faren kjenner han bare navnet på. Han vokste opp hos sin tante, moras søster. For å begynne på skolen, måtte han ha referanse til en manns navn. Derfor fikk han naboens navn. Det var også for ham at han jobbet, også i den perioden han hadde hest og kjerre.

Han hører ikke til de store syndere og truer formodentlig ingen. Men i hans ufarlighet ligger også hans svakhet. Det er ofte ikke de store kjemper som blir rammet hardest. Det er de små og forsvarsløse. Han ser ut til å høre til denne kategorien. Han har ingen familie å søke tilflukt hos. Han har ingen kontakt med sin gode nabo eller den onkelen som hjalp ham med reisepenger.

Vi vil ikke tro at han er internasjonalt ettersøkt. Men tilbake til kebelen vil man kunne både minnes ham og stille spørsmål.

Han hadde en tilværelse som lyder rimelig akseptabel for en foreldreløs guttunge. Den tilværelsen er knust. Tilbake til kebelen tør han neppe gå. Hvilke andre kebeler vil akseptere ham? Hvor har han mulighet for å etablere seg?

Displaced person – feilplassert menneske. Tatt eller falt ut av livsløpet. For øyeblikket tilhørende de hjelpeløse. Vi vil mene det riktige må være å hjelpe søkeren til å finne et rimelig livsløp og lede ham inn på dette. Og samtidig og på denne måten hjelpe ham ut av hans depressive tilstand.

.....

I Norge har vi et barnevern og et velutviklet sosialsystem som fort fanger opp foreldreløse. De syns i liten grad i gatebildet. Søkeren er et eksempel på hvordan den foreldreløse kan ivaretas uformelt av et lokalsamfunn. Han fikk vokse opp hos tanta si. Det er et eksempel på at slekten kan tre til. Han fikk naboens navn, og han kunne jobbe for ham. Dette er et eksempel på at et nabolag kan tre til. Man kan ha små samfunnsenheter hvor mennesker føler og tar ansvar for hverandre.

Det at noen tas vare på av familie og andre, betyr ikke at alle blir det. Jf de mange gatebarna som Etiopias storbyer er forsynt med. Det at du for en periode blir ivaretatt, betyr ikke at du er varig vernet.

Noe av det vi observerer gjennom denne søkeren, er hvordan et nærsamfunn brytes i stykker, denne gangen i forbindelse med et valg. Det er ikke bestandig valg er harmoniske, demokratiserende begivenheter. Her får vi demonstrert hvordan enhver tilhørighet kan gjøre deg utsatt, de politiske, den etniske og den religiøse. Og som alltid, den som er svak, er den mest sårbare.

Forfølgelse er, per definisjon, alvorlige krenkelser av individets menneskerettigheter. Her i Norge er søkeren definert som ulovlig og strippet for menneskerettigheter. Til sammen er det alvorlige krenkelser.

Vi vil tro at han ved retur til Etiopia vil være enda mer utsatt til. Han tør ikke vende tilbake til kebelen. Han har ikke kapital til verken å registrere seg eller å etablere seg. Han har ikke noe privat nettverk å henvende seg til. Noe offentlig sosialsystem finner han ikke. Det er gatas uformelle lovverk han eventuelt henvises til. En tilværelse utenfor samfunnet, uten status, uten tilhørighet – uverdigg, uten menneskerettigheter.

Kommentar

Vi minner om at forfølgelse i menneskerettslig forstand ikke er synonymt med jakt, men med grove, åpenbare eller omfattende krenkelser av menneskerettighetene. Alvorlig mangel på menneskerettigheter kan således være kvalifisert krenkelse av menneskerettighetene. Jf Verdenserklæringens artikkel 4, om slaveri og trelddom.

VI TROR VI ER I FERD MED Å IDENTIFISERE ET NØKKELPOENG.

På den ene siden har vi prosessene som gjør at jentene sklir utfor. Jf spørsmålskjeden:

- *Registrert tilhørighet* s 1
- *Er tilhørigheten brutt?* s 1 - 2
- *Status* s 4 - 5
- *Frihet og selvstendighet* s 5
- *Hva slags livsløp har vært lagt opp for deg?* s 5
- *Tvang eller selvbestemmelse* s 5 - 6
- *Bruddet med livsløpet* s 6

På den andre siden spørsmålet om klassereisen eller klatringen oppover på den sosiale stigen. Jf vurderingsskjemaet på sidene 6 og 7, hvor vi spesielt viser til de tre siste spørsmålene og svaret på disse:

- *Hva slags sosiale tiltak har det offentlige i hjemlandet for kvinner og jenter som av noen grunn er støtt ut av familien og det lokale fellesskapet?*
- *Hva slags private tiltak finner man for kvinner og jenter som av noen grunn er støtt ut av familien og det lokale fellesskapet?*
- *Hvilke muligheter har slike kvinner? Hva er den sannsynlige karrieren videre?*

Svarene er entydige:

1. I hjemlandet har det offentlige ikke slike tilbud.
2. De kjenner heller ikke til private tilbud.
3. Den eneste konkrete karrieren som nevnes, er prostitusjon, 6 stykker. 2 skriver bare ordet "Ingen". 2 regner med å bli sporet opp og drept. 2 er ikke like bastante når det gjelder egne karrierer. (Jf for øvrig s 10 – Spørsmålet nederst på siden: "I hvilken grad er seksuelle tjenester et alternativ ved retur til hjemlandet?")

Poeng:

Med vårt eget velferdssystem som referanse. Vi vil våge påstanden: Samfunn som ikke har slike velferdssystem, har ikke slike velferdssystem. Kvinnene har kommet til Rådgivningsgruppa og Snøballkvinnene for hjelp i sin søken etter beskyttelse. Vi vil allerede

nå hevde at uten at det forefinnes et fungerende velferdssystem, kan den utstøtte kvinnen ikke påregne beskyttelse i hjemlandet. Det er ikke politi og lov og rettsorganer som er poenget. Det er det konkrete velferdssystemet og tilgjengeligheten til dette.

Vi vil igjen presisere mangel på menneskerettigheter som krenkelse av menneskerettigheter. Vi vil peke på et viktig kriterium for kvaliteten til den menneskerettslige og demokratiske stat, nemlig kvaliteten til velferdssystemet, utviklingen av dette og tilgjengeligheten av dette. Likeverd konkretisert som velferd etter behov. Eller, for å se mot den enden av skalaen hvor disse kvinnene i sine hjemland vil befinne seg i; mangelen på slikt velferdssystem er en hovedgrunn til at staten for dem erfares som barbarisk og ikke menneskerettslig eller demokratisk.

SIDEPØENG – HVA MED BARNA?

Noen ganger erfarer vi å få svar på spørsmål vi ikke har stilt. Det bør ikke diskvalifisere verken svaret, eller spørsmålene som ble stilt. Vi viser til spørsmålet: *"Hvilke muligheter har slike kvinner? Hva er den sannsynlige karrieren videre?"* Se s 7. De 12 svarene var slik:

- *Den gamle mannen betrakter meg som sin kone, siden han har betalt for meg. Jeg vet ikke hva som kan skje med barna. How would I be considered bringing another man's children? It's a stigma. Prostitusjon.* (Kommentar. En tidsakse tegnet: Det var vanskelig å få G.. til å forstå framtidslinjen, så jeg gav opp.)

- *Ingen 2*

- *Prostitusjon*

- *Prostitusjon og lignende Prostituerte blir ofte drept, barna kidnappet for religiøse seremonier*

- *Hun har ingen muligheter. Blir hun sendt tilbake, så havner hun i fengsel. Blir torturert og mishandlet, og drept*

- *Kan få enkle jobber, ellers evt. Hjelp av slektninger. Noen enkle jobber*

- *Slaver, prostituert, stor fare for å miste barna*

- *Jobb fåes gjennom kjente, hun har ingen forb. Får ikke bo hjemme. Lønn for henne for lav. Utrygt å bo en kvinne alene. Pga det som skjedde i forb. Med bryllupet, er hun i livsfare om hun sendes tilbake. Tystere overalt*

- *Vanskelig å få jobb. Enslige kvinner ikke trygge. Barna kidnappes ofte, for å selge organer, også voksne.*

- *hushjelp/slave/prostituert*

- *Prostitusjon, slaveri, barnet kidnappet*

Av disse 12 svarene vil vi resiterer fra 5:

- *Jeg vet ikke hva som kan skje med barna. How would I be considered bringing another man's children?*
- *Prostituerte blir ofte drept, barna kidnappet for religiøse seremonier*
- *Slaver, prostituert, stor fare for å miste barna*
- *Barna kidnappes ofte, for å selge organer, også voksne.*
- *Prostitusjon, slaveri, barnet kidnappet*

5 av 12 som på spørsmålet om *kvinner* muligheter og sannsynlige karrierer tar opp barnet/barna som poeng. Det er grunn til å ta poenget alvorlig. I vår kontekst er det naturlig å se disse barna sammen, ikke med de som er *støtt ut* fra det gode selskap, men de som er *født*

utenfor. Jf case studiene over. De 5 sitatene kaster et uhyggelig lys over den arven disse kvinnene "er dømt" til å gi sine barn, og hvor gatebarn er bare én av de dystre mulighetene. Det vil være svært interessant å gjøre undersøkelser og beskrivelse av ulike livsløp til mennesker som er født utenfor det gode selskap, det vil si er født uten menneskerettigheter. Samtidig er det verdt å studere hvilke mekanismer og hva slags program storsamfunnet eventuelt har etablert og utviklet for å bringe disse menneskene inn i menneskerettighetenes mangfold. Hvis slike mekanismer mangler, må ikke dette underslås, men bringes til erkjennelse, som en alvorlig mangel på og krenkelse av menneskerettigheter.

Kommentar

En verdifull hjelp til menneskerettighets- og demokratibyggning vil være å stimulere utvikling av slike velferdsapparat.

Når så er sagt, må vi imidlertid umiddelbart advare mot utvikling av vrengebilder på slike velferdsapparat, slik for eksempel mottaks- og ventetilværelsen blir beskrevet i rapporten 'Lao oss tale om det barbariske'. Det går en skala fra velferd til barbari. På barbariets ende av skalaen ser vi flere eksempler i nyere norsk historie, behandlingen av taterne, fornorskningen av samene, behandlingen av tyskertøser og lebensborn-unger, skandaler i barneomsorg, åndssvakeomsorg, psykiatri, osv. for ikke å snakke om alle krigens fortredeligheter. Dette er ting som i ettertid er grundig beklaget, fordømt og tatt avstand fra.

Et tegn på demokratisk og menneskerettslig modenhet er at man tar lærdom av slike erfaringer for anvendelse i forebygging av tilsvarende. Det handler om menneskeverd og menneskerettigheter og krenkelser av disse. Det handler om likeverd. Det handler om forskjellen mellom inkludering og ekskludering.

Rent praktisk handler det om å kunne anvende menneskerettigheter som målestokk. Det som i enkelte kretser og med noen forakt omtales som "snillisme".

SIDEPØENGETS SIDEPØENG

Vi leser fra Delskjema H – *Bakgrunnen fra mottak* – se side 27:

- Spørsmålet – *Mangel på mulighet til å ta ansvar for familien* 5 av 10 opplever det som *Svært problematisk*.
- Spørsmålet – *Mangel på familie* 7 av 10 opplever det som *Svært problematisk*.

Vi leser fra delskjema F - *Personlige tap* – se s 17

- Spørsmålet – *Er noen av dine nærmeste drept, skadet, forsvunnet eller annet?* De 12 gir 19 rapporter som inneholder beretter om tapet av én eller flere nærmeste.

Med et sideblikk til forvaltningens praksis. I asylforvaltningen noteres relasjonene som en formalitet. I disse svarene, for disse kvinnene, fremstår de som en realitet. Sidepøenget med barna var ikke tilfeldig, men er konsistent med svarene fra delskjemaene H og F.

Kommentar

Det er dramatiske liv vi har med å gjøre. Å se i forhold til menneskerettslige rammer, gir innblikk i livets dramaturgi. Og det kan gi forståelse av personlighet, integritet og identitet. I denne intervjuerien studerer vi kvinners liv i hjemlandet, innenfor eller utenfor familie eller annen tilhørighet, og som asylsøkere i Norge. Flere slike liv, tegnet etter samme mal, og lagt oppå hverandre, lar oss lese mønstre og statistikk. Vi erfarer at det vi har skrevet som sidepoengets sidepoeng, faktisk er et hovedpoeng. Statistikk som forteller og tallfester betydningen og nødvendigheten av menneskelige relasjoner. Den delen av din identitet, integritet og personlighet som er knyttet til dine personlige relasjoner.

Vi kan lese Verdenserklæringens artikkel 16.3 med utvidet forståelse:

Familien er den naturlige og grunnleggende enhet i samfunnet og har krav på samfunnets og statens beskyttelse.

For det første individets avhengighet av og rett og muligheter til å være knyttet til og ha funksjon i familie og/eller annen grunnleggende struktur. For det andre likeverdet og tryggheten innen strukturen. For det tredje storsamfunnets ansvar, evne og vilje til å beskytte ikke bare strukturen, men også individet, både i strukturen, og når det er nødvendig, ha og være en alternativ struktur å knytte seg til.

Det likeverdet og den direkte samfunnstilhørigheten som kvinner generelt har i Norge, og likeledes veien fram til denne, kan på mange måter være forbilledlig og normgivende. Denne norske normen er imidlertid ikke det normale i verdensammenheng. Det at likeverd høytidelig er erklært, betyr ikke at det blir erfart og praktisert.

Oppsummert

Forenklet kan vi si:

- Alle disse kvinnene kommer fra samfunnstradisjoner hvor kvinnen er en del av mannen.
- Det vil i praksis si at hun tilhører mannen.
- Statusen som jente og kvinne har gjennomgående vært lav.
- Alle har gjennomgått (minst) én alvorlig diskontinuitet i livet som har gjort at de har mistet familiens beskyttelse, har forlatt hjemlandet og har søkt beskyttelse i Norge. (Jf s 6, *Bruddet med livsløpet*)
- Alle har erfart personlige tap og har med seg et alvorlig traumegrunnlag hjemmefra
- I alle sakene påstår vi at kvinnene har krav på den beskyttelsen de har søkt i Norge.
- Felles i begrunnelsene for denne påstanden, er erkjennelsen av at uten tilhørighet til familie eller annen grunnleggende samfunnsstruktur, har kvinnene ingen mulighet til å etablere seg på verdig vis. I praksis er de utstøtt.
- Så langt har vi ikke erfart at denne begrunnelsen er tatt alvorlig av asylforvaltningen eller andre organer.

ERFARING OG MØNSTER

Torturkonvensjonens artikkel 3:

1. *Ingen konvensjonspart skal utvise, sende tilbake ("refouler") eller utlevere en person til en annen stat når det er skjellig grunn til å tro at vedkommende vil være i fare for å bli utsatt for tortur.*
2. *For å avgjøre om slik grunn foreligger, skal de kompetente myndigheter ta alle relevante forhold i betraktning, herunder, der dette er aktuelt, om det i den stat det gjelder finnes et gjennomført mønster for grove, åpenbare eller omfattende krenkelser av menneskerettighetene.*

Prinsippet om non-refoulement er ikke begrenset til tortur, men gjelder forfølgelse generelt, jf flyktningkonvensjonens artikkel 33.1, jf flyktningkonvensjonens artikkel 1. Vi har valgt å sitere torturkonvensjonen pga artikkel 3.2, referansen til *et gjennomført mønster for grove, åpenbare eller omfattende krenkelser av menneskerettighetene*. Det vil si et gjennomført mønster for forfølgelse.

Vi spør i delskjema C, se s 8 ff, etter *Elementer av tradisjonell kjønnsbasert forfølgelse*. I overskriften og i den videre spørsmålsstillingen ligger tanke og bevissthet om et mønster. Før spørsmålene ble formulert, hadde vi lange drøftinger i Snøballkvinnene. Spørsmålene er formulert ut fra mange kvinners erfaring.

Gjennom kvinnenes svar får vi nytt erfaringstilfang som grunnlag for å beskrive mønstre av kjønnsforfølgelse, gjennom tema som:

- Begrensninger i forhold til kjærlighet og forelskelse s 8
- Omskjæring s 8
- Tvangsgifte - arrangerte ekteskap s 9
- Brudrov s 9
- Voldtekt og trakassering s 9
- Handelskvinne s 10
- Slave eller trellekvinne s 10
- Seksuelt press – invitasjon til prostitusjon s 10

I dette ser vi en vei til å beskrive ulike profiler av kjønnsforfølgelse. Så langt har vi foreløpig ikke kommet. Men vi beskriver erfaringer og observasjoner av kjønnsforfølgelse, og at disse både harmonerer med mønstre vi har spurt i forhold til og bidrar til vår kunnskap om disse. Viktig å erkjenne og forstå i disse mønstrene er hvordan det ene følger det andre, og at noen prosesser er irreversible. Når du er omskåret, er skaden gjort. Blir du voldtatt, får du ikke din jomfrudom tilbake. Blir du utstøtt, så har du mistet din tilhørighet. Eksposeringen for annen kjønnsforfølgelse er da ikke mindre, men større.

Med referanse til bl.a. over siterte torturkonvensjonens artikkel 3, mener vi at hver enkelt av disse kvinnene har rett til beskyttelse i Norge.

Vi skal her bare ta med ett sitat, fra skjemaet om voldtekt og trakassering på s 9:

. Far var borte. Mor var i fengsel. Søskena var i et annet rom. De spurte hvor far var. Hvis jeg fortalte det, skulle de la meg være. Jeg visste ingen ting om sex, og forsto ikke

noe. Jeg har gjemt på det i mange år. E.. har presset meg til å snakke om det. Vi bare gråt. Da mor kom hjem fra fengslet, kom hun krabbende, om natta. Hun gråt. Jeg drømmer om det. Jeg fortalte henne om voldtekten, og hun sa at de hadde voldtatt henne i fengselet. Hun gråt mye. Mor sa at det ikke er bra å snakke om det. Aldri. Bare hun og jeg skulle vite om det. Derfor har jeg aldri sagt noe. Jeg ville heller leve og dø sammen med henne. Hvis hun døde, så kunne jeg dø.

Det gjelder avtalen om taushet. *”Mor sa at det ikke var bra å snakke om det. Aldri. Bare hun og jeg skulle vite om det.”*

Det er en hel utredning aleine å beskrive mønsteret av taushetsbarrierer disse kvinnene bærer med seg. Trusselen til taushet er en del av forfølgelsen. Offerets skam for overgrepene er en del av forfølgelsen. Fortrengning er en strategi for å glemme ubehag og skam. Vi vil derfor tro at slike, relativt raske intervju som her foreligger, heller er en underrapportering enn en overdrivelse av skambelagte overgrep. Vi har riktignok en gang i arbeidet med denne undersøkelsen erfart at en som skulle være hjelpsom med å tolke, samtidig ville hjelpe søkeren med å svare, og da å svare strategisk. Det intervjuet ble ikke fullført. For å si det slik: Vi er rimelig trygge på at vi ikke har fått med hele krenkelsesmønsteret, verken for den enkelte kvinnen, eller når det gjelder den samlede helhet. La dette være et eksempel på hvordan en kvinne har åpnet opp og turt komme fram med noe av det hun har båret på.

Vi benytter anledningen til å fremholde at det, med referanse til ytringsfrihetens vesen, er vesentlig at slik informasjon, når den kommer, blir tatt imot med alvor og forståelse og til ansvarlig og respektfull anvendelse.

KRAVET TIL RENHET

Se s 11 ff, om *Menstruasjon - Gynekologiske problem – Riter og tabuer – Jomfrudom - Abort*

Først må det bemerkes at problemer med menstruasjonen kan være indikator på ulike helseproblemer, og er noe vi har lært å ta på alvor. Vi kan informere om at vi i tilknytning til flere av intervjuene har konsultert leder av Snøballkvinnene, som selv er gynekolog, og eventuelt fått kvinnen brakt videre til legeundersøkelse.

Det vi imidlertid her finner verdt å ta fram, er noen av svarene på et av spørsmålene under *Riter og Tabuer*. Se s 11: *Betydde den endringer i livet ditt? – i din status som kvinne? – at du som uren måtte følge visse regler?*

- *Ble som voksen å regne. Var uren, ikke lov til å gå i kirken bl.a.*
- *Ja*
- *Ja, kan ikke gå i kirken og ikke lese bibelen pga menstruasjon, og det (er) mange ting du ikke kan gjøre*
- *Måtte holde meg borte fra en del steder, bl.a. mannens hjem*

Med tradisjon tilbake til tidlig jødedom – når kvinnen hadde menstruasjon, skulle hun ikke be. Etter menstruasjonen skulle hun ha rituelt bad før hun kunne be. Vi finner dette sterkere igjen i Islam enn i moderne kristendom og ser ikke bort fra en underrapportering på dette punktet, innarbeidete rutiner som man ikke tenker over. Imidlertid er dette et interessant element i

helheten, ideen om å være uren. For å si det pent: Hun fritas fra sine religiøse plikter. Hun fritas fra sine ekteskapelige plikter.

Spørsmålet henger sammen med spørsmålet på s 12, under *Uskyld og jomfrudom – I hvilken grad har jomfrudom vært et styrende poeng i livet ditt?* Slik lød svarene:

- *Veldig viktig 2*
- *Veldig viktig. Man blir ikke respektert no av militæret osv.*
- *Veldig viktig å være jomfru når du gifter deg, ellers sender mannen deg tilbake.*
- *varierer med situasjonen*
- *viktig 3*
- *Det er veldig viktig å være jomfru før man gifter seg*
- *veldig viktig, måtte beskytte seg selv*

Jf svarene på spørsmålet: *Hva slags status har en brukt kvinne; enke, fraskilt, voldtatt, enslig mor,?* Slik lød svarene:

- *I'm not sure. Some women after divorce can still get married.*
- *Ingen 3*
- *Veldig lav status. Enke har litt mer status enn de andre.*
- *Ingen. Kan bli drept*
- *Ingen (slave, prostituert og lignende)*
- *Ingen, lett utsatt for vold*
- *Veldig dårlig. Noen ganger ingen vil prate med henne. Det går bra å være enke.*
- *Ingen status, de fleste har ingen hjelp. Bare enker som er akseptert av fam.*
- *Ingen hjelp, ingen trygghet*
- *mor gjemte meg, fikk meg bort midt på natta. Mor hjalp meg. Afrika snakker mye! Mor var smart. Hun måtte hjelpe seg selv og meg.*

Jomfru, Virgin, synonymt med å være ren.

Vi ser på Verdenserklæringens artikkel 1 og 2, Menneskeverdet og likeverdet.

Vi ser på FNs menneskerettighetskonvensjoner, likelydende artikkel 3:

Konvensjonspartene forplikter seg til å sikre menn og kvinner den samme rett til å nyte alle de sivile og politiske (/økonomiske, sosiale og kulturelle) rettighetene som er fastsatt i denne konvensjon.

Vi ser på *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*

Her ser vi hvor mye Menneskeverdet og Likeverdet er verdt i forhold til nedarvet kultur og kodeks.

Dette endres ikke ved endring av lover. Det endres ikke ved bruk av domstoler. Det endres ikke ved militær makt. Det endres kun ved konkrete tiltak:

- velferdstiltak som ivaretar den enkelte brukte kvinnens likeverd og inkludering
- sosialpedagogiske tiltak som retter seg mot politikere, religiøse og verdslige organisasjoner, undervisningsinstitusjoner og enkeltmennesker

Forsikringen om at disse kvinnene ved hjemsendelse vil bli både livsbetingelser og likeverd til del, er i beste fall naiv.

MED SMERTE SKAL DU FØDE DINE BARN

Vi mener vi i våre undersøkelser gjør et pionerarbeid, og vil gjerne ha kredit for det. Dette skrives imidlertid som en illustrasjon på at vi enda kan ha langt igjen før vi fanger opp den enkelte kvinnens helhet. Vi har i vårt intervjueskjema ingen spørsmål om svangerskap og fødsel. Som allerede er beskrevet, kom barna inn i rapporten som et sidepoeng - uspurt.

DELSKJEMA F – ÅRSAKER FRA HJEMLANDET Sidene 17 – 24

Denne undersøkelsen tar sikte på, for kvinner og jenter, å finne sammenhenger mellom på den ene siden krenkelser av menneskerettigheter som årsak, og på den andre siden utslag i mental, medisinsk og fysisk helse som virkning.

Den arbeider i så måte med sterk referanse til torturkonvensjonen, hvor tortur i artikkel 1 defineres som:

Enhver handling hvorved alvorlig smerte eller lidelse, enten fysisk eller psykisk, bevisst blir tilføyet en person i den hensikt

(Definisjonen er sitert i sin helhet i *La oss tale om det barbariske.*)

Som vil registreres; All den tid vi ikke finner forbilder på å kartlegge og diagnostisere individets menneskerettighetssituasjon og å gjøre en menneskerettslig anamnese, har vi følt oss forholdsvis fri til å utvikle våre egne instrumenter for dette. Men vi har vært meget forsiktig med å bevege oss inn på medisinerens og psykologens fagfelt når det gjelder å beskrive virkninger i form av sykdommer. Vi beveger oss, se s 15, så langt at vi kan beskrive et symptomtrykk. Å stille diagnoser eller å foreskrive behandling, forsøker vi oss ikke på. Men det hender vi ber om diagnoser og at vi ber om prognoser og også at vi ber om betingete prognoser. (Vellykket behandling er for eksempel ofte betinget av trygghet.)

Av diagnosene vi ofte møter, finner vi: Post traumatisk stress-syndrom, Depresjon og Suicidalitet. Asylforvaltningen vil ha en tendens til å henskrive de samme menneskenes lidelser til ikke å være sykdom, men naturlige reaksjoner. Grensen for å tas alvorlig er alvorlige sinnslidelser. I så måte er PTSD, depresjon og suicidalitet alt for alminnelig. Forvaltningen kan ha et poeng i at lidelsene er forklarlige og identifiserbare ut ifra årsak. Det skal imidlertid ikke diskvalifisere verken årsakene eller lidelsene. Når årsakene er krenkelser av menneskerettighetene og når smertene og lidelsene er alvorlige nok, dreier det seg, per definisjon, jf torturkonvensjonens artikkel 1, om tortur. Slikt har et hvert menneske, også kvinner, krav på å bli beskyttet mot. Jf torturkonvensjonens artikkel 3. Man behøver faktisk ikke være fagmann for å forvente at om kvinnen blir konfrontert med det samme årsaksmønsteret, så er ytterligere lidelser et sannsynlig utkomme, eller at en forutsetning for behandling og rehabilitering ofte vil være at årsakene fjernes eller nøytraliseres.

Studerer vi listene på s 17 ff, ser vi at årsakene er massive i mengde og omfattende i kvalitet. Av 12 spurte får vi en liste på 19 personlige tap. I noen tilfelle av flere personer på én gang. Jf spørsmålet: *Er noen av dine nærmeste drept, skadet, forsvunnet eller annet?*

På s 19 finner vi spørsmålet:

Tap av eiendom, tap av rettigheter, tap av frihet.

Det er interessant å lese svarene på første spørsmål, *Hva slags tap?:*

- *Freedom, rights*
- *Eiendom. Did not have much property to loose*
- *Tap av frihet*
- *Måtte forlate alt da de flyktet*
- *All eiendom*
- *Tapte alt*
- *Hus og hjem*
- *Solgte farens hus*
- *Eiendommen etter faren*
- *Hjem, trygghet, holdepunkt*
- *Serbere i Kosovo har svært få rettigheter. Stor utrygghet. Aldri opplevd selv.*
- *Hadde ingen (eiendom, rettigheter, frihet)*
- *Mistet alt*

Det er ikke mange ord. Det er ting som ikke ofte kommer med i regnskapet. Det dreier seg om retten til eiendom. Det dreier seg om retten til frihet. Det dreier seg om rettigheter generelt. Det dreier seg om basale livsbetingelser. Vi mener det er vel verdt å ta på alvor.

På sidene 20 til 22 finner vi 19 svar på spørsmålet om *Spesielle traumatiske hendelser*. Listen er dramatisk. I har forsøkt å se hva slags elementer som kommer igjen, hvor mange ganger.

- Frykt
- Innesperring/fengslet 5
- Overfall, massakre og lignende 5
- Familien borte
- Forlatt
- Voldtatt 3
- Vold og trakassering 4
- Flukt fra hemmelig kult og lignende 2
- Omskjæring

Av 7 stykker som er omskåret, er det 1 som har minne til å berette om det som en traumatisk hendelse. (De andre var for små.)

På s 22 og 23 finner vi 5 svar på spørsmålet om *Tortur eller grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling*. Vi vil sitere to av svarene:

Når? *From 1994 on. Spesielt tidlig om morgenen, for å vekke oss.*

Hvem? *Onkelen som slo oss – meg søster og bror*

Hvordan? *Spesielt tidlig om morgenen – for å vekke oss. Kjepper/med hendene etc
Vi fikk ikke hvile/sove*

Når? *Hele "ekteskapet"*

Hvor? *I hjemmet*

Hvem? *Mannen og kone nr 1.*

Hvordan? *Husslave, sexslave.*

Det er interessant å se at begge bruker tortur som målestokk på en tilværelse. Det er videre interessant å se at begge bruker betegnelsen *Slaveri* på samme tilværelse. (Den første gjør det i forhold til neste spørsmål.) Vi vil i de to tilfellene mene at begge betegnelse er på sin plass. Fordi slaveri og tortur er de betegnelse Verdenserklæringen og konvensjonene benytter, mener vi dertil det er på sin plass, ikke å unngå begrepene, men å benytte dem når menneskerettigheter vurderes.

Selv om vi på s 10 har brukt betegnelsen *Slave eller trellekvinne*, er det ikke å forvente at alle kvinnene skal oppsummere allerede omtalte hendelser og kategorisere i forhold til betegnelser som slaveri og tortur. Jf for øvrig at ordet *tortur* ikke tidligere er blitt brukt i intervjukjemaet.

Ett moment i konstruksjonen av intervjukjemaet har vært å spørre etter hvordan den enkelte opplever sin menneskerettighetssituasjon uten å forutsette kunnskap verken om begrepene eller om ideene. Den oppmerksomme leser vil, ved å sammenholde delskjema F med Verdenserklæringen, se noe av nøkkelen til hvordan spørreskjemaet er konstruert.

Vi spør på sidene 22 til 23 om begrepene *Tortur*, *Slaveri* og *Rettsløshet*. Spørsmålsstillingen, svarene og svarmangelen i forhold til *Rettsløshet* gir anledning til ytterligere refleksjoner. Vi har avgrenset spørsmålet til å gjelde *arrestasjoner, fengslinger osv som skjer uten lov eller dom*. De to svarene som er gitt, er helt i samsvar. Vi ser vi kunne spurt mer omfattende og bedre. Poenget er at disse kvinnene jevnt over ser ut til å være uten rettsorden og rettssystem å forholde seg til, uten med vel begrunnet frykt.

Dette bringer oss tilbake til det vi var i ferd med å identifisere som et nøkkelpoeng.

Med vårt eget velferdssystem som referanse. Vi vil våge påstanden: Samfunn som ikke har slike velferdssystem, har ikke slike velferdssystem. Kvinnene har kommet til Rådgivningsgruppa og Snøballkvinnene for hjelp i sin søken etter beskyttelse. Vi vil allerede nå hevde at uten at det forefinnes et fungerende velferdssystem, kan den utstøtte kvinnen ikke påregne beskyttelse i hjemlandet. Det er ikke politi og lov og rettsorganer som er poenget. Det er det konkrete velferdssystemet og tilgjengeligheten av dette

På s 20 spør vi om – *Mangel på rettigheter*. Oppbygningen av skjemaet er som skjemaet på s 27, *Din opplevelse av menneskerettighetssituasjonen på mottaket*. Dessverre er spørsmålene på s 20 formulert dårligere, slik at vi har sett en tendens til å speilvende skjemaet.

Som vil ses av skjemaet på s 20, er tanken en komplettering, å spørre etter mangler som ikke er fanget opp ved de tidligere spørsmålene i Delskjema F. *Bakgrunn fra hjemlandet*. Jf delskjemaene A-B-C-D. Her kommer også fram noe av intervjuundersøkelsens didaktiske idé, å lære om sine menneskerettigheter ved å relatere seg til dem, ved å gjøre sin egen vurdering av hver rettighet, i hvilken grad den er meg til del, og ved å kunne hevde dem.

Vi minner om at den didaktiske tanken er i tråd med frigjøringspedagogikkens tradisjoner, det Paolo Freire kalte de undertryktes pedagogikk. Det som er vårt sølle håp, er at opinion og myndigheter også vil ta lærdom og utvikle samvittighet i samsvar, tillate disse undertryktes stemmer å styrke seg, gi dem beskyttelse som trenger beskyttelse, samtidig som man i stedet for å avvise kvinnenens nød og vitneprov heller medvirker til strategier for å gjøre opp med slike uverdige forhold.

DELSKJEMA G FLUKTEN – KRISE ELLER LETTELSE Se side 25 - 26

Vi er etter hvert blitt klar over at selve fluktfasen, fra hjemland til asylland i Europa, for mange kan være en menneskerettslig krise av dimensjoner, og når det summeres opp, fort kan betegnes som katastrofe. Vi håper å få tid og kapasitet til å beskrive og belyse denne katastrofen nærmere. Det dreier seg om forhold som ikke kan forsvares og som ikke må aksepteres.

Vi vegrer oss foreløpig for å legge all skyld på de som er så dumme at de finner på å flykte. Vi vegrer oss også for å legge all skyld på de smuglesystemene som tjener uforskammet grovt på katastrofen. Vi vegrer oss ikke for å anklage de barbariske kreftene som driver alt folket på flukt. Vi vegrer oss heller ikke for å anklage de barbariske kreftene som fører systematisk krig mot mennesker som søker deres beskyttelse, den strukturen som i juniutgaven av *Le Monde Diplomatique* ble omtalt som Festung Europa.

Dette får imidlertid ligge til en neste runde- Her skal bare minnes om at for mange koster fluktfasen mye samtidig som den påfører ytterligere traumer. Jf sidene 25 og 26

DELSKJEMA H – BAKGRUNNEN FRA MOTTAK Se side 27 – 28

Se for øvrig rapporten *La oss tale om det barbariske*.

Da vi i 2005 – 2006 brukte skjemaet for første gang, holdt de fleste av dem vi intervjuet til på mottak. Nå er ganske mange av dem vi spør utenfor mottak, selv om også de har lange erfaringer fra mottak. I en revidert utgave av intervju-skjemaet har vi tanker om å legge opp til å kunne fange opp flere faser, både i hjemlandet og i Norge. Slik delskjema H i praksis er brukt i denne runden, refererer det til mottaks- og ventefasen i Norge.

Vi ser litt på skjemaets konstruksjon, de innledende spørsmålene om *Mangel på mening, Mangel på strukturert dag. Mangel på sysselsetning*. Dette er på en måte samlespørsmål og stikkord for reorganisering. Det burde være elementært. Å legge opp til en tilværelse uten mening, uten struktur og uten sysselsetting, er grusomt, umenneskelig og nedverdiggende. Det lar traumene romstere og belaster helsevesenet. I en viss grad kan det kompenseres med piller og samtalerapi. Det kompenseres bedre ved at hver enkelt har anledning til å strukturere sin dag og sysselsettes med arbeid og utdanning og å fylle også denne perioden av livet med mening. Vi ser at for halvparten av kvinnene er situasjonen svært problematisk. Vi merker oss at en på to av spørsmålene har skrevet en sidekommentar: ”*må ta seg av barnet, ellers svært problematisk/meget problematisk*”

Vi ser videre på neste spørsmål,

- *Mangel på kontroll over eget liv og framtid.*
7 av 9 har svart *Svært problematisk*. 2 har svart *Meget problematisk*.

Dette sett sammen med spørsmålene:

- *Mangel på rettsopplevelse* 8 av 10 har svart *Svært problematisk*
- *Mangel på kontroll over egen sak* 9 av 10 har svart *Svært problematisk*

Dette er en dramatisk tilbakemelding.

To andre spørsmål å se sammen:

- *Mangel på mulighet til å ta ansvar for familien* 5 av 10 har svart *Svært problematisk*
- *Mangel på familie* 7 av 10 har svart *Svært problematisk*

Vi tar med 3 utfyllende sidekommentarer:

- *Dårlig situasjon for barnet, utrygt*
- *Vet intet om familien*
- *Har gutten, gir ikke trygghet.*

Vi er tilbake ved det vi under overskriften *sidepoengets sidepoeng* fant ut var et hovedpoeng, nemlig relasjonene.

Tilbake til innledningsspørsmålene, '*Mangel på strukturert dag*' og '*Mangel på sysselsetting*'

Det er nærliggende å se disse sammen med spørsmålene:

- *Mangel på arbeid* 6 av 10 har svart *Svært problematisk*
- *Mangel på utdanningsmuligheter* 6 av 12 har svart *Svært problematisk*
- *Mangel på fysisk aktivitet* 5 av 10 har svart *Svært problematisk*

Vi er tilbøyelig til å føre i samme serien

- *Mangel på demokratisk deltakelse* 5 av 10 har svart *Svært problematisk*
- *Mangel på menings- og ytringsfrihet* 7 av 10 har svart *Svært problematisk*

I forhold til dette er det interessant å se på spørsmålet:

- *Mangel på tilfredsstillende levestandard* Ingen har svart *Svært problematisk*

Det er ikke dette som er det primære poenget.

På s 28 er det imidlertid et annet spørsmål hvor svarene vekker til ettertanke:

- *Angst og frykt* 7 av 10 har svart *Svært problematisk*

Vi har i Norge en skammelig tradisjon med institusjonsskandaler, fremmedfrykt, diskriminering og rasehygiene. Det var noe av det vi skulle si *Aldri mer!* til da vi sluttet oss til FN og Menneskerettigheter. Vi bør, med menneskerettigheter som målestokk, kunne lære av våre feil, og sette opp relativt enkle kriterier for verdsettelse og ivaretagelse av mennesker, slik at vi kan bryte tradisjonen og unngå nye skandaler.

DELSKJEMA E – PSYKISK HELSE Se sidene 14 – 16

Se for øvrig rapporten: *La oss tale om det barbariske*

Vi går først tilbake til tabellen på s 27 – *Mangel på helsetilbud:*

- 2 av 10 har svart *Svært problematisk*
- 3 av 10 finner 0 mangler
- 3 av 10 ser det som problematisk
- 7 av 10 finner få mangler

På s 14 får vi referert til møtet med behandlingsapparatet. Det kan umiddelbart se ut til at svarene fra s 27 gjenspeiler s 14s rapport om tilgjengelighet til og bruk av behandlingsapparatet. Noe som er tydelig, er at det er behov for et behandlingsapparat. Leser

vi nærmere på s 14, ser vi 2 problemområder som dominerer, psykiske problemer og problemer relatert til barn, graviditet og fødsel.

Vi tar med svarene på siste spørsmål:

- *Har behandling og tilretteleggelse vært adekvat?*

Svarene:

- *Nei 4*
- *brukbar*
- *ser slik ut*
- *mener hjelpen er god nok*
- *skal kontakte legesenteret for papirløse*

Vi tar videre med den første av de to bemerkningene som er ført utenfor skjemaet:

. Under samtalen ble vi enige om at vi skulle bestille legetime til kvinnen. Dette fordi hun tydeligvis trenger hjelp med vonde tanker og søvn

Sammenholdt med kompleksiteten av årsaksmønstre som er skissert i delskjemaene A – B – C – D, aner det oss at bak disse svarene er en kompleks problematikk. For å uttrykke det enkelt:

- Det ene er behovet for behandlingsapparat. De to siste av de siterte svarene er en påminnelse av at det er noen som faller utenfor, og som kanskje kan ha særskilte behov.
- Det andre er behandlingsapparatets kvalitet, behovet for et behandlingsapparat som matcher disse kvinnenes (komplekse) behov.

Bemerkningen: *”skal kontakte legesenteret for papirløse”* fungerer som en påminnelse om en tidligere drøfting:

Her ser vi hvor mye Menneskeverdet og Likeverdet er verdt i forhold til nedarvet kultur og kodeks.

Dette endres ikke ved endring av lover. Det endres ikke ved bruk av domstoler. Det endres ikke ved militær makt. Det endres kun ved konkrete tiltak:

- velferdstiltak som ivaretar den enkelte brukte kvinnens likeverd og inkludering
- sosialpedagogiske tiltak som retter seg mot politikere, religiøse og verdslige organisasjoner, undervisningsinstitusjoner og enkeltmennesker

Forsikringen om at disse kvinnene ved hjemsendelse vil bli både livsbetingelser og likeverd til del, er i beste fall naiv.

Den samme tankegangen for de samme kvinnene, men nå overført til norsk jord. Med eksempel på at for noen må man gå til sivile ulydighetstiltak for å gi nødvendig helsetilbud.

Vi ser et behov for å stimulere, utvikle og utrede:

- helse- og velferdstiltak som ivaretar den enkelte rømte kvinnens likeverd og inkludering

SYMPTOMTRYKKET Se tabellen side 15

Man er nødt til å ta denne tabellen alvorlig:

- Når 13 av 13 har søvnproblemer og 10 svært alvorlig,
- Når 13 av 13 har alvorlige mareritt og 8 svært alvorlig,
- Når 12 av 13 har alvorlige hodepiner og 9 svært alvorlig,

aner vi at dette er en gruppe med mennesker som er lastet med lidelser.

- Når 13 av 13 har meget alvorlige bekymringer for familien og 12 svært alvorlige,
- Når 13 av 13 har meget alvorlige bekymringer/angst for egen framtid og 11 svært alvorlige,

aner vi noe av mønsteret for lidelsenes natur og årsak.

Rangerer vi de øvrige punktene etter det alvorret søkerne gir på hvert punkt, får vi en interessant liste

- Angstanfall
- Humørsvingninger
- Deprimert
- Irritabel
- Muskelsmerter
- Spenninger i kroppen
- Angstsvette
- Tendenser til å skvette
- Flashbacks

Dette er de punktene på listen som står over en strek i alvorlighetsgrad. Flashbacks valgt som skille fordi 6 av 12 angir svært alvorlige problemer. Selv vil vi mene at når 9 av 12 markerer at de har alvorlige problemer med flashbacks, og 6 av 12 svært alvorlige problemer, så er det tall som bør gi grunn til bekymring.

Listen over de minst alvorlige punktene kan også være interessant

- Skyldfølelse
- Fare for ukontrollerte handlinger
- Uforklarlige mageproblemer
- Selvmordstanker
- Hører stemmer
- Selvmordsplaner

Vi er oppmerksomme på at tallene kan leses forskjellig. Ta som eksempel det siste punktet på listen, om selvmordsplaner. På den ene siden kan man si at 8 av 11 har ubetydelige planer, at 6 av 11, over halvparten, har null planer om selvmord. Altså all grunn til å slappe av. Mens man på den andre siden kan si at vi blant de 13 har 1 som har svært alvorlige selvmordsplaner. Da er det all grunn til å følge opp med å identifisere kvinnen. Dertil burde man kanskje være oppmerksom på de to som har moderate planer om selvmord?

Etter å ha kommet disse kvinnene så nær, og få betrodd så følsom informasjon og tanker, er vi av de som ser grunn til å ta informasjonen alvorlig og melde bekymring.

UTVIKLING OVER TID

Se side 16

Æsop ble spurt hvor lang det ville ta å gå til byen. "Gå." sa Æsop. Mannen ble fornærmet. Mannen ble fornærmet, til Æsop fikk forklart ham at for å kunne fortelle ham hvor lang tid det ville ta, måtte han vite hvor fort mannen gikk. Når man skal lage en prognose, er det fornuftig ikke bare å ha en diagnose eller status å forholde seg til, men også en utviklingstendens og mulig erfaring med hva som eventuelt påvirker og hvor meget.

Slik vi leser skjemaet:

- er den mentale statusen gjennomgående lav, jf tabellen s 15.
- er videre negative utviklingstendenser de dominerende.

Som negative faktorer noterer vi:

- Avslag
- Tanker og minner
- Tida i seg selv
- Mangel på arbeid

Som positive faktorer noterer vi:

- En mann som heter Knut
- Å gjøre noe / å jobbe for å slippe å tenke / holde seg i aktivitet
- Barn

Som illustrasjon siterer vi svarene på spørsmålet: *Utvikling av engasjement:*

- *I have very low spirit*
- *hvis det er noe som er positivt*
- *Klarer ikke å engasjere seg i noe spesielt pga vonde tanker. Prøver å delta*
- *intet engasjement*
- *dårligere*
- *ikke så mye*
- *tar mye tid med barnet*
- *bedre pga Knut*

Det er et dystert bilde av en dyster tilværelse.

DELSKJEMA I – ÅRSAKSVURDERING Se sidene 29 - 30

Vi viser til drøftingen i rapporten '*La oss tale om det barbariske*'.

La oss innlede med noen ord om spørrekunstens mysterier. Hadde vi startet undersøkelsen med å spørre: "*Er din psykiske helse et problem?*", hadde vi for flere ventelig blokkert for en fornuftig dialog. Med gal timing kan det vært jevngodt med å spørre: "*Er du gal?*"

Det har ikke bare å gjøre med hvert enkelt spørsmål, det har å gjøre med hvordan spørsmålene settes sammen til å være grunnlaget for en kontekst. Enkelt sagt, vi har å gjøre med et oppsummerende eller konkluderende spørsmål. Det ville vært unaturlig og for mange provoserende, å konkludere før premissene lå på bordet. Premissene først.

Premissene vil i dette tilfelle si:

- kvinnen, som jente og kvinne,
- hennes liv i forhold til relasjoner og strukturer,
- i forhold til barbariske handlingsmønstre,
- og beskrivelsen av det resulterende symptomtrykket

Grunnen til å stille spørsmålet, er behovet for å bruke begrepet videre, å lese sammenhenger mellom krenkelser av menneskerettigheter som årsak og utslag i mental, medisinsk og fysisk helse som virkning.

Vi spør: *Er din psykiske helse et problem?*

- 11 stykker bekrefter, reservasjonsløst.
- 1 sier: "delvis, bedre no"
- 1 sier: "takler problemene bra"

Vi spør: *Fra når var den et problem?*

Det er bemerkelsesverdig at alle gir et konkret svar på spørsmålet.

Vi spør etter de alvorligste årsakene.

Det er bemerkelsesverdig at ingen blander dette sammen med det foregående spørsmålet. Vi tar det som et kriterium på god kommunikasjon, gjensidig forståelse / dialog.

Så til de alvorligste årsakene.

- 13 av 13 refererer til Personlige tap i hjemlandet som meget eller svært alvorlige årsaker
- 11 av 12 refererer til Traumer fra hjemlandet som meget eller svært alvorlige årsaker. 1 skiller seg ut ved å svare 0.
- 9 av 11 refererer til Atskillelse fra hjemlandet som alvorlige årsaker, mens 2 svare 0 på spørsmålet. Den ene av de som svarer 0, føyer til: *Vil ikke være der nå*. Tilsvarende skriver en av de som ikke har krysset av tallvurdering.
- 11 av 12 refererer til Traumatiske opplevelser i hjemlandet som meget eller svært alvorlige årsaker. 1 skiller seg ut ved å svare 0
- 12 av 12 refererer til Atskillelse fra og bekymring for familien som meget eller svært alvorlige årsaker.

Slik det kommer fram her, er det stor parallellitet i årsaksbildene fra hjemlandet.

Noe å stoppe opp ved, er at:

- 10 av 13 refererer til Traumer fra flukten som alvorlige årsaker, 8 som svært alvorlige. Mens 3 stykker har ingen eller bagatellmessige traumer fra flukten.

Jf delskjema G *Flukten – krise eller lettelse* sidene 25-26

Det er snart grunn til å stoppe opp og erkjenne at det europeiske kringvernet mot flyktninger og asylsøkere har gitt betingelser for utvikling av et flukthelvete med så store tap og så mye lidelse at det ikke er etisk eller menneskerettslig forsvarlig. Med referanse til det norske uttrykket *Innvandringspolitiske tiltak*. Man skal alltid være klar over at det går en grense, selv om poenget er å holde våre verste fiender fra livet. Hvis omkostningene av død, smerte og lidelse er for høy, burde det være en selvfølge å renonsere på slike tiltak. Det burde være en selvfølge at slik vurdering og analyse var del av utredningen av en hver form for diskriminerende og ekskluderende tiltak.

Noe som også er verdt å stoppe opp ved, er vurderingen av Tilværelsen på norsk mottak som årsak til psykiske helseproblemer. Det er 6 stykker av 13 som angir det som meget alvorlig årsak. 3 stykker oppfatter det som moderat årsak, mens 4 stykker skriver det som mindre eller mer bagatellmessige årsaker, sammenlignet med det øvrige årsaksspekteret.

Det hender at intensjonen med et spørsmålssett er god, men at formuleringen er uheldig eller misvisende. Vi spurte: *Er årsakene uavhengig av hverandre? Eller bygger de på hverandre?* Spørsmålene kan misforstås. Forskjellige hendelser kan skje uavhengig av hverandre. Men som traumegrunnlag kan de virke sammen. Det var det siste som var i våre tanker. Spørsmålet er prinsipielt viktig, og vi har tanker om å bruke tid på å gi det en bedre form. Svarene kom slik:

- *Er årsakene uavhengige av hverandre?* 3 stykker svarte ja
- *Eller bygger de på hverandre?* 8 stykker svarte ja, 1 svarte nei.

Det er et viktig spørsmål. Vi tror at man for å forstå årsaksbildet til slike psykiske helseproblemer som her er tale om, er nødt til å se på det som et helhetlig bilde, altså å forstå årsakene sammen, i et mønster, ikke som singulære, uavhengige hendelser.

Hvis vi studerer samlerapporten *'La oss tale om det barbariske'*, har vi der satt all tvil til side, altså sløyfet å referere svarene på det første spørsmålet, og kun tatt med de positive på det andre.

Svarene på de to neste spørsmålene er interessante:

- *Har tiden i Norge lettet det psykiske trykket?*
 - *It is two sided. Life is easier. The worries increase*
 - ja **2**
 - Nei **3**
 - *Det begynte her, men er bedre no*
 - *Bygger på hverandre*
 - *Både og. Lettere i forhold til mynd. i Eritrea, men vanskelig i forhold til saken*
 - *Nei!*
 - *Nei, avslagene har gjort det langt verre*
 - *Ja, selv med usikkerhet om oppholdstillatelse*
 - *etter Knut kom inn i bildet*
- *Eller har den gjort det vanskeligere?*
 - *Last month. I was not sleeping. I was not eating. I even could not take care of my children. I had to take drugs. It was very, very hard.*
 - Nei **2**
 - *Ja, uvissheten*
 - *Ja!*
 - *Utryggheten, uvissheten er problem*

Spørsmålene er like meget ja/nei spørsmål som de 2 foregående. Likevel har de løst ut en langt rikere nyansering av svarene. Vi lar svarene tale for seg selv.

Så det siste spørsmålet:

- *Hvis du skal angi etter alvorlighetsgrad fra 0 til 6, hvor alvorlig har mottaks- og ventetiltværelsen bidratt til dine psykiske problemer.*

Vi vil mene at tallene er meget interessante og bør få konsekvenser. Jf før omtalte rapport: *"La oss tale om det barbariske"*. Av 11 stykker angir 6 *Svært alvorlig*, 2 *Meget alvorlig* og 3 *Moderat alvorlig*.

Det vi vil ta med som sluttlinje, er likevel det siste som ble skrevet på den siste siden. I rammen har vi skrevet:

I jente understreker ordet ventetilverelsen. Den samme jenta har i årsaksskjemaet definert kun 1 årsak, farens skjebne. Der har hun satt 6, og her, på ventetilverelsen, har hun satt 6. Så føyer hun til under skjemaet:

Er sliten av uvissheten, alle begrensningene

Det er noe som heter 'å sette ord på tingene'. I så måte anbefales å lese vedlegget, for å lese til tanke og ettertanke noen av de ordene som disse kvinnene i denne situasjonen har satt på svært alvorlige ting. Vi velger å sette som tittel og å avslutte med:

Er sliten av uvissheten, alle begrensningene